

Sarusi Mihály

Részletek a Könyvek hava* című készülő kötetből

Színjáték

Szindarab? (Szomorújáték, színmű, vígjáték...) Honnan vetted? Hogy mersz...

Hozzányúlni, beleavatkozni. Amikor.

Valamikor próbálkoztam. Gyöngécske lett. (Mint általában az első dolgom bármely műnemben.) Aztán addig kísérleteztem.

Mondhatni nem is magamtól. Biztattak, mivelhogy fölkérésre.

- Te tudnál népi komédiát írni!

Mert hogy úgy tűnt, olybá vehették, hogy amit addig elkövettem, abból következik.

Következhetne? Következhetett volna.

Ám hogy mi lett a vége...

CSUBA FERKE: Padra szín!

Sándor János b.csabai Shakespeare-rendezései, Latinovits Zoltán veszprémi játékaival s játékvezérlése (mondjuk A kispolgárok, melyet - lángelmei módon - rendezett, s Az ügynök halála, miben elképesztőt alakított), a tartui (Vejnemőjnen) színház - természetesen (?) észt nyelvű - Az ember tragédiája-előadása, egy debreceni Kapaszkodj, Malvin, jön a kanyar, b.csabai Bunker, a pesti Huszonötödik Színház bulijai, Szörényi Szent István királya, Székely Caligulája, utóbb Bulgakov Molière-je (Eperjes Károllyal, Veszprémben) s még jó néhány nagy játékszíni élmény tett rám akkora hatást, hogy fölbátorodtam és (bár sosem terveztem:) szindarabot írok. (Amilyen volt még például a csabaiak Mária főhadnagya, amely 1957 legelején piros-fehér-zöldjével alaposan fölbőszítette a díszpáholyban ájuldozó szovjetmuszka tiszt urakat, s ragadtatott el bennünket.)

Szerkesszek?

A diákkori bolondozást követően két vérszegény hangjátékot követtem el, a színpad vonzása mégsem enged.

- A Magyar Krisztus lagzis fejezete úgy színház, ahogy van!

* Könyveim utóélete, visszaemlékezve születésük körülményeire is... A Könyvek hava 1997-ben látott napvilágot a Szökőélet című vallomáskönyvemben, s az addig történeteket rögzítette. A folytatással a következőkben szeretnénk jelentkezni - netán a csabai Corvinka Könyvek sorozatában.

Embörének?

Színésznő barátom biztatása nélkül is tudom, a Csuba Ferkóhoz azért kellett némi serkentés. Életem első - s tán utolsó - vígjátékát egy helyt azzal vágják vissza, hogy írjam újra úgy, ahogy a dramaturg elképzelem (arra nem gondoltak, hogy nem szoktam meszet enni), másutt meg azt izente a szakértő:

- Álnépi!

Áruljam el? Székesfővárosi társulat vezetői rendelték, meg a helybéli színigazgató, aki épp akkoriban állította színre Illyés Bolhabálját.

Szó, ami szó, semmit sem (nagyon) tettem hozzá, úgy írtam meg, ahogy (tán) 200 esztendeje is megszerkeszthette volna valaki (Csokonai valamely cimborája) -, ha hallja, avagy összegyűjtheti mindazt, ami a huszadik század végi tollforgató kezébe kerülhet.

Egy soha meg nem született népi színjáték helyreállítása? Sosem voltat följúítani...

Afféle dolog volt ez, mint Balogh Elemér Csíksomlyói passiója. (Csak hát a Csuba-darab - nyilván mert kevésbé sikeredett - elutasított.)

Sokra nem mennek vele, mert azért is folytatom.

Ha addig nem török le a kezem.

Mire föl - másodjára - csak megszületett az ÁLOMPUSZTA, a vidék '56-os forradalmának a drámája.

Csabán a Vigadóban előadni készülnek a színjáték Fő téri jelenetét. A szakértők egyike szól, hogy Fekete Pált akkor még nem csukták le... Mire föl utólag - szükség szerint - megigazítom.

- Köszönöm, hogy rám szóltál, mert így pontosabb. Ott voltam a színház előtt (Hrabovszky László mondja a Magyar Nemzetben: október 28-án /én a dátumra nem emlékszem/), a darabban a Fő téri tüntetés-élményeimet ebbe a részbe sűrítettem. Sűrítettem! Mert ez nem történelmi dráma, hanem a történeteket egybe-mosó színpadra-álmodás(-varázslás). Fölhívtam Pali bácsit, azt mondja, valóban nem volt ott akkor a színház előtt, vidéken járt - ő volt a megyei forradalmi bizottság elnöke -, de hallotta, mi történt: a megingó Tóth alezredes katonái lefoglalták a színészklubban ülésező (városi...) forradalmi bizottság tagjait és a kaszárnyába vitték őket. Erre a színház előtt hatalmas tüntetés, amely végül megindul a lak-tanyához, ahol már ott van Fekete Pál is, és kiszabadítják a lecsukott vezetőket... (Feketének gyanús Kaskót is...) (Lehet, hogy csak most, utólag - mert a dramaturg, már Kanadában, a szocikkal lepaktáló SzDSz-esek mellé állt.)

Kolbászdrámát várnának tőlünk. Hatunkat kérik föl, végül 5-en küldünk valamit. Magunk... igazi szomorújátékot. Pontosabban... színművet. Hol vígan har-sog, hol szomorúság fagyaszt (vagy épp vér patakzik).

Február derekán hirdet eredményt a színháztól – állítólag – független öttagú bíráló bizottság. Melyik a legkolbászosabb, októberban a kolbászvásár alkalmából bemutatható darab.

Biztos nem a miénk lesz.

Eleve lehetetlennek tartottam a dolgot. Színdarab a csabai kolbászról... Ilyen alapon lehetne a pozsonyi kifliről, a debreceni párosról, a kolozsvári töltött káposztáról, a tiszai halászléről, a somlói galuskáról (s megannyi társukról) is. Erről biztos nem írok, ám ha már fölkeretek, miért ne?! Annál inkább a magyar paraszt tönkretételéről (amiről a Kazal is szól)...

Március idusán – sem híre, sem hamva döntésnek. Csabai szabadúszó – botrányújságírásra hajlamos – újdondász érdeklődik, hogy s mint. Elküldöm neki is.

– „Kolbász”... Ne bolondozz! Ez a magyar parasztság drámája!

Hogy majd ő rájuk szól...

Elég kellemetlen.

Akiknek továbbította, azok is el vannak ragadtatva.

Hát még én!

Hogy előadható-e, kérdés, ám hogy eltaláltam?! Megírtam azt és úgy, amit és ahogy akartam.

– A szöveg valóban jó... – sajnálkozik, akit szülővárosodban ezért fizetnek.

Amikor a pályázatra meghívtak, nem köntörfalaztam neki: olyan *csabait* akarok írni, amely akár Szombathelyen is érdekes lehet.

Mit ad Isten, ott jelent meg: az Életünk '56-os számában. A forradalom 60. évfordulóját állami pénzzel támogató országos bizottság vezetője viszont még csak nem is válaszolt könyvkiadásunkhoz támogatást kérő levelünkre. Csak a csabai önkormányzat adott a közreadáshoz pénzt (no meg egy nevét elhallgató magán-személy, kettőt érő „egy magyar”).

Hál Istennek nélküle is boldogultunk.

Mi lenne, ha rájuk szorulnánk? Ugyanott tartanánk, mint a kedves Kádár-kolbász-kerítéses óvilágban?

Tán mégsem rajtuk múlik.

2017 végén mutatja be nagyváradi társulat a *Csuba Ferkét*. Aradi előadásukra elmennék, de előtte már elveszik ettől a kedvem. Látom a honlapjukon a fényképeket a bemutatójukról. Elijeszt az összeállítás. Népszínműves színrevitel, műkedvelés – a pár hivatásos szereplő ellenére.

A pesti színigazgató, aki a főrendezővel fölkeret a népi vígjátékírással, olvasta az Álompusztát is, mindkétszer ugyanazt mondta: nem erről van szó! Ülünk össze dramaturggal, rendezővel, és együtt megalkotjuk a bemutatható, előadható darabot!

Ez volt – ha nem szó szerint is – a lényeg.

Ragaszkodtam a hagyományos szereposztáshoz.

Munkamegosztás... Mily régtől fogva! (...Mi már: nem trendi?) (Akar a rosseb az lenni.)

E rendező-központú színi világban? Ahol a szerző... álljon a sarokba?

A rendező meg: társszerzőnek képzelem magát. (A réges rég született mű „korszerűsítő”

átírója különösképpen.) (Rosszabb esetben az eredeti mű szerzőjéről egyszerűen megfeledkeznek, neve föl sem kerül a színlapra.)

„Kedves...!

A leveled megkaptam, de nem siettem el a választ.

A meghívásos pályázaton... az általam is olvasott darab az „első háromban” végzett. Azaz nem tudtak dönteni, melyik a jobb, netán a bemutatható, ezért arra kértek bennünket, hogy igazítsunk rajta a színház igényei szerint, s az újabb forduló dönt a helyezésekről. Én nem nyúltam hozzá, mert az első perctől nem a megrendelő színház igényeinek akartam megfelelni, hanem annak, amely bennem megfogalmazódott (s engem régóta foglalkoztatott). Csabai kolbász, vígjáték, netán bohózat, szóval minél harsányabban... Tán tudnék ilyet is írni, de most máshoz volt kedvem. Ehhez. Ahhoz, amit olvashattál. Valami nagyon máshoz!

Parasztdrámához. A magyar parasztság szétverését, megfojtását, tönkretételét valamennyire is érzékeltetni képes színjátékot... Ami nem szomorújáték! De nem is vígjáték... Színmű sem... Bohózat pláne nem. Az, ami. Maga a harsogó (hol röhejes, hol véres) élet.

Én ilyen (pláne sikeres) ötvenhatos darabról nem tudok.

Az enyém: vagy sikerült, vagy nem.

Balogh Elemér (akinek a Csíksomlyói passió című darabját a Nemzeti több mint 500-szor játszotta) olvasta, s azt mondta: kitűnő darab, de nagyon könnyen könyvdráma lesz, amely arra vár, hogy azt föl vállaló, azzal azonosuló rendező kezébe kerüljön... Ami nyilván nem lesz könnyű.

De nem azért írtam, hogy könnyű legyen... a bemutatás. Más hajtott.

Ahogy hajt... mindig is.

Az író írjon, a rendező rendezzen, a színész játsszon, a dramaturg igazítson (a rendező elképzeléseinek megfelelően)... A közönség meg értse s tapsoljon, vagy ha nem, hát füttyülje ki! A műtész pedig... bíráljon; ne adj Isten segítsen az adott művet elfogadtatni, megértetni, a helyére tenni.

A csabaiak egyiket sem mutatják be; azaz kár lett volna erőlködnöm, igényeikre figyelni, s nem a magam feje után mennem...

Jövőre, ha a Jóisten megsegít, megjelentetem. (Nyomtatásban.) A többi nem az én dolgom.

Barátsággal: Miska”

Valamikor (nem anno, hanem) az Úr 2010-es évtizedékek a derekán.

Válasz nem érkezett.

(Nyilván: nem volt mire.)

Magyar színház magyar színház nélkül.

Magyar színház magyar színházatlanul.

Magyar színház magyar színház híján.

Magyar színház magyar színházra: várván várva.

Ha veled, ha nélküled.

A sajtóban a minap megírták: az évad összmagyar termésének a zömét idegen – finomabban szólván: nem magyar – szerzők művei teszik ki. A maradék magyar darab nagyjából operett, valamint elmúlt korok íróinak alkotása, kortárs honi szerző csak elvétve akad.

„Magyar” „színház”.

Kelletett ez neked.

Jó (?) példa arra, mi történik velünk, a Gyulai Várszínház története. Miszlay István, a csabai színház igazgató-rendezője azt találta ki, hogy a Körös-parti közepkori téglavár (1963-tól) nyaranta a magyar történelmi színház műhelye legyen. Azzá is vált, míg az utódok erről le nem mondtak – hogy globalista fesztivállá süllyesszék azt, ami addig a mi ünnepünk volt.

„Magyar történelmi dráma”, az kellene ezeknek, nem a hanyattesés! Ne adj Isten új... Az tenné be a kaput. (Nektek.) Ne adj Isten a nemzeti hagyományokból építkező.

Színház, színház, Álompuszta.

Álom a pusztán.

– Ahogy (amilyennek) színpadra álmodtam!

A többi a színháziak – rendező, színész, világosító, jelmez- és díszlettervező, sűgő, színpaltológató, fodrász, sminkmester ... – dolga.

Tömöry Péternek (Németországból és Magyarországból jövet, Veszprémben) Piscator politikai színháza jut az Álompusztáról az eszébe. Hogy ha ő rendezné... (Vala)Ha.

Más azt kérdezi, milyen dramaturgia alapján dolgoztam? Mondhatni: a magam feje után mentem.

Ha szabad a játék.

Széptanulmány

Rútirodalom dandárján.

ÍRNI, CSABÁN? Käfer tanár úrnak köszönhetem, ő kért föl a megírására a békecsabai művelődéstörténeti kötetbe, hogy abból 1998-ban magam rendeljem meg Gyomán a különnyomatot?

– Te különnyomatot csináltattál magadnak? – kérdezte csodálkozva a III/III egyik akkori helybéli közművelődési főügynöke.

No lám. Korábban mindenkinek készítették, akkorra elfeledték. Miska meg nem önállósította magát? (Jelenthettem – volna? – a jelenteni valót a jelentést váróknak jelentve: Jelentem...!)

Hogy 2006-ban kötet lett belőle, az OSZK-nak köszönhető. Kerestem, nem leltem náluk. Azt mondták, különnyomattal csak a helyi könyvtárak foglalkoznak, ők nem. Na, mondom, a csuda vigye el, adok én nektek. Kaptak.

A kézirat első változatában nem szerepelt Filadelfi Mihály költő, a helybéli irodalmi negyedévkönyv, az Auróra (szurkáló) nevű csabai kiadvány felelős, vagy mit tudom én milyen főszerkesztője, valamint a Sarusi álnév mögé rejtőző Sarusi (Kurtucz) Miska. Käfer tanár úr rám szólt: dicsérte a Csabához bármilyen módon kötődő írókat sorra vevő széptanulmányomat, de hiányolta ezt a két tollforgatót, hogy nélkülük az egész nem teljes. Írjam meg!

– Írd meg! Igen, ha tetszik, ha nem: Miskáról is, meg magadról is.

Hogy én ezt meg tudom csinálni.

Mit ad Isten, megírtam.

Amikor megjelent, majd eljutott az érdekeltekhez a csabai művelődéstörténeti – igen vaskos – összegzés, az Aurora-vezér szülővárosába utazott (mert akkor már másfelé élt), és rátámadt a városháziakra. Állítólag a vége az lett, hogy amikor kifelé tartott, a városháza kapujában visszafordult, és öklét rázva ordította:

– Olyan irodalmi pert akasztok a nyakatokba, amelyet még nem láttatok!

Szóval hogy valami efféle kiáltott nagy-nagy mérgében. Mert Kurtucz Miska miket nem mert írni róla.

Mit, mit nem.

Miska indulatos ember volt. Csoda lett volna, ha nem így végződik a dolog.

A beígért pör elmaradt, mert tán valaki fölvilágosította arról, amit mások mellett Körmendi Lajos is megemlített a kötet Filadelfi-fejezetéről:

– Nagyon emberséges voltál velem...

Igyekeztem megérteni. Nem volt könnyű, de próba, szerencse!

A kötetbeli közreadás után további csabai vonatkozású irodalmi művekkel találkozva arra jutottam: megtoldanám újabb írőkkel! Ha fölmerülne harmadik kiadás ötlete.

Simai Mihály, aki 1956-1960 közt fiatal tanár városunkban, szép verset ír a forradalomról (...vajon melyik iskolában tanított?). *Károly Sándor* aradi író az első világháború végén pár évre Csabán ragad, emlékeit Mosolygó esztendő című könyvében írta meg (...amelyben nagyon érdekes dolgok derülnek ki az akkori világról). A 18 éves *Bródy Sándor* első írása állítólag Csabán, a Békésmegyei Közlönyben jelent meg, amelynek nyomdájában volt szedőgyerek. Egy cikkhez hozzáírt, kiszedte és betette a lapba, ami nagyon nem tetszett a főszerkesztőjének. Erre Bródy 1881-ben gúnyiratban ment neki a főnökének... *Hašek* Svejktörténeteire tán Csabán is szerezhetett adalékokat, mert hogy bizonyos legenda szerint a 101-es közös gyalogezrednél is megfordult volna... (ott és akkor, amikor e széptanulmány rusnya szerzőjének a Szép Gergő nevű öregapja, valamint Kis Sarusi Mihály néven ismert nagybátyja e helyt vette föl a csukaszürke mundért). *Réthy László* – Löwy Árpád néven – trágár költő csabai kapcsolatairól Dedinszky Gyula lelkész-történész tesz említést... (A Réthyek nyomdászokként és gyógyszerészként is ismeretesek a Körös-vidéken.) S netán szóba lehetne hozni a *III/III* nevű kommunista terror-szervezet helybéli *ügynökeinek* a b.csabai írók, költők ellen elkövetett bűntetteit is. És hát Csabán is volt lapszerkesztő *Ványai Fehér József*, akinek a Sárhajó nevezetű egykori lapja címével nagyon pontosan utal a fiatal költő sárréti világára – a népi irányzat elhallgatott újabb hajtásában keresi s találja meg a helyét...

Úgyhogy.

PETŐFI: MÁSA! E könyvünket sokan nem hozzák szóba. Nyilván megérdemli. De például emlegeti Gazsi (bátyánk Aradról, vagy épp Aradon /Kováts Géza történész-tanár/): „A 'másság' a legnagyobb aljasság...” Kellett nekünk őt provokálni!

Meg a kiadó vezetőnöje, aki így foglalta össze a véleményét eme munkácskámról:

– Ez a kedvenc Sarusi-könyvem!

Nyakán is maradt a java.

Kár, hogy valami sületlenség ott maradt „alcím”-nek.

Ha nem ír senki a könyvedről – mert nincs előzetes hírverés, jól szervezett be-mutató,

napi- és szaksajtóbeli visszhang –, a kutya sem veszi észre.

Az ALFÖLDI KÉPEK számomra tán legnagyobb értéke a Csuba Ferke című kisregényem vígjáték-változata. Hogy ily módon is megjelenhetett. Akit érdekelt – nem tolongtak! –, hozzáférhetett. Például a váradiak, akik végül – ennek nyomán – mégis színre vitték.

Szittyva földön, Bides paraszt, Medgyesi égh, Kincses Tiszán-túl, Hála Istennek (havas) – e fejezetekből építkezve. Nagy Magyar Alföldünk (népe, írói...), nevet-séghatáron belül s túl. Címlapján Kohán káprázatos Kéve című főstményével.

KÖRMENDI ÉS SARUSI SZABAD CSAPAT... Szép munka volt! Tartoztam ezzel... magamnak. Elsősorban persze a cimborámnak.

Körmendi arra biztatott (volna), írjak róla könyvet! A műveltebbek monográfiának hívják. Ha nem, hát nem. Lett ez. Valahogy megszorítani még egyszer a kezét.

Ha másképp nem, hát így.

Közös kötetben ölelni meg egymást. Férfimód.

Ács Margit jegyezte meg: nem akármilyen barátság a tietek!

Nem.

Igen.

Turcsány Péter rám bámult:

– Ti összejátsszotok!

Ejnye, a nemjóját.

Való.

Összejátsszás nélkül. Csak egyszerűen... értettük egymást. Értettük, és emiatt kedveltük a másikat. Emiatt, ha lehetett (volna), összefogunk. Valamennyire tán sikerült. Ahogy.

Jobban szeretttük volna! Ha lehet, ha a körülmények kedveznek.

Ennek nem.

Lajos álmodta: (Karcagom, majd egyre inkább) Berekfürdőn irodalmi műhely. Kiadó, kör, egyesület, lap, írotábor, művésztelep, szellemi műhely. Alföldi irodalmi gyűjtemény. Berekben telket vett, végül ott építkezett volna.

Álmaiból valami kicsi csak megvalósult. Amihez icipicit hozzájárulhattunk.

Hogy gondolatban még egyszer megölelhess.

Simonyi? Imre? Ajaj. Nem volt könnyű dolga az embernek.

De hát igencsak tiszteltem... Bármilyen szúrós volt is.

SIMONYITÓL SIMONYIIG... Jól kupán vág, ha élteben lát napvilágot. Világgá zavar.

Irodalmárt az egyetem, írótköltőt az élet nevel – jut most az eszembe. Róla? Erről is.

Kemény élet, kemény hang? Ridegtartás, rideg...

Ha nem is ridegmarha az ember.

Bitang szívós. És üt az első szóra.

Mondván mondva.

...A legnagyobb? Mármint nemzedékéé.

Nem is vesz róla tudomást a poszt emilyen-amolyan semmit mondás. Fűrész-porköltés.

– Fiúk, róluk kéne hallgatni!
Ellenben.

Készülőben pedig... a MINDHALÁLIG ZARÁND.

Levellek, levelek

Levél, csak úgy. Ahogy tetszett, kellett. Gyütt, mönt.
Mígnem.

Fürdőlevél! Ha nem is Herkulesfürdőről, nem Félixről, Püspökfürdőről, nem. Almádifürdőről sem. Csakis. Majd pedig.

Ahogy esett.

Fürdőlevelek Berekből

FECSKEÚTON. (FÜRDŐLEVEK BEREKBŐL) címmel jelent meg a Nagykun-ságban, a Bereki Irodalmi Társaság kiadásában 2002-ben e Körmendi-látta kötetem.

Kezdődött azzal, hogy 1999-ben tölthettem először egy hetet a Körmendi Lajos által szervezett bereki írótáborban, s azután mindmostanáig – majdnem – minden őszelőn ott tanyázhattam ugyanennyi ideig Lajos íróbarátai körében. Lajzsannal.

Alexa Károly – könyvecskénket kézbe véve – jegyezte meg:

– Rajtad kívül senki nem nyúlt ehhez a műfajhoz.

Valahogy Frankfurtot, meg Wiesbadent is meg kellett írunk! A frankfurti nemzetközi könyvvásár magyar kiállítására utazó magyar csapat tagjaként magunk is szétnézhattunk a világ e táján. S mindez épp csokorba illett. Fördönkbe, förödötökbe, förödni egyet (a feredőn). (Kúrból kúrba menet.) (Kúrban kúrálva kúrra szomjas magunk.) (Réhon Jóska bátyám mondta erre Aradon, a Maros-parton: Miska megint bolondozik...)

– Mire föl nem Almádifürdőre tetszettek költözni?!

2001-ben, amikor épp e kötet végére értem.

Lajzsannal. Vele mire nem lehetett rávenni!

„Fürdőlevelek”... Tán ő biztatott. Miért ne? Mert fürdőbéli jegyzeteket kezdtem írni – a berekiekről, hogy még az őszön következzenek a német portya. Rájöttek így ráadásnak a némethoniak.

Levelsládánkból

Ez sem lesz akármilyen... Már ahogy terveztem.

Aztán: lesz, ami lesz!

Ember tervez, sorsunk végez. Ne adj Isten, velünk is.

Előbb az I., majd kész a II. kötet.

Másképp levelek, mint a fürdőlevelek!

INNEN A RÁCSON. Ez lett *Levelsládámból* címen tervezett sorozatom első darabja.

Levellek a Corvin 7-be. Meg tovább, Nagytéténybe, Szögedébe, Budára, Debrecenbe, Veszprémbe... Simonyi Imrétől, Ördögh Szilvesztertől, Körmendi Lajostól és Nagy Gáspártól. Négy halott... íróbaráttól és íróismerőstől.

Érdekel-é ez bárkit? Kérdés volt, magunkhoz.

2017, füzetnyi csak e kötet (világvégi, Magyarország-közepi Corvinkánkról), mégis ennyi értő műbírálatot régen kapott Kissarusi-írás. (Levélben; de a folyóiratok egy része sem hallgatja el e Kurta-művet.)

Valamit eltaláltam? Fején a szöveget. (Nemsokára – esztendőre rá – Tömösi 49/49 című, levélregénynek is nevezhető művet tesz az asztalra.)

Mondd el, amit tudsz – amíg teheted? Hátha te vagy az egy szem tanú. Annyi dologban.

Hogy már készülődjék levelsládánkból előbújni ÉLETSZOMJ című kised levélregény, melyből az derül ki, hogyan éltük át a hatvanas éveket (tizennyolc, húsz, húszegynéhány évesen!). Nem utólag visszarévedve arra az évtizedre, hanem az akkor nekünk írt levelekből kihámozva. Akkori szavainkkal érzékeltetve akkori helyzetünket.

Hasonló sikert ígér, mint a Levelsládámból I. kötete. A teljes regény – darabokra osztva – már megjelent a különböző irodalmi lapokban. (Régi jó szokásunk: könyvbéli megjelenés előtt önálló részekre szeletelve megjelentetni a munkánk, hogy az igazi közreadás előtt már próbára tegyük, s az utolsó pillanatban még belejavíthassunk. Tán mert kinyomtatva szembetűnőbb egy-egy kisebb-nagyobb hiba?...) (Amitől Isten ments!; amiből egy-kettő mégis mindig benne marad.)

Vallomásaid

(Kis)Esszé(kből álló) regény?

Parasztszármazék munkásfiúból lett polgári gondolkodású értelmiségi a lassan kész, SZÖKŐÉLET című könyv szerzője és gyarló hőse, kinek 1944-ben, a német megszállást követő hetekben bekövetkezett születésétől a szabad 1990-es évekig átélt ezer kínja, keserve s valamivel kevesebb öröme mutatkozik meg e munkájában. Szerelem, háború, forradalom és önkény, fodrászati, hírlap- és regényíró inasévek, az elnyomás és megnyomorítás gyakori kísérletei elleni bajvívás, tömlöc és költészet. Alföld és Dunántúl, Pest és mindazon táj, hol élete első felében (?) – 1997-ig – megkapaszkodni igyekezett, hit és istentelenség, párt és balga el nem kötelezettség, szeretet és meggyűlölet (majdnem: minden) belekívánczik e könyvbe, mi befért ebbe a jó (és rossz) ötven (-valahány) magyar évbe. Abba a félszáz esztendőbe, mely az emberiség (és a nemzet) életében szökőévi sem, szökőnap, szökőóra tán... Akik átélték, azok alól (mögül, elől) – mindenestre így is, úgy is (ahogy az lenni szokott) lassan, lassan-lassan – elszökik az élet.

Az élet múlandóságával szembeállító szerző regényes (?) vallomása minden jel szerint a Szökőélet címet kapta. A tán túl vaskos, ezért idő előtt berekesztett kötet akár életrajznak is mondható; teljesnek, mindenre kiterjedőnek mégsem állítható, hisz mi minden kimarad!

Példának okáért: a szülői ház s az igaz szerelem. A csatangolásaim (égen /a művészetekben/, s Földön /erről nem kis részben a Vagabundkorzó tudósít/).

De hát ezekről külön könyvet kellene írni!

(Reméljük, megúszom nélkülük.)

– Szimuláns voltál?! – képedt el Körmenyi komám, amikor a Szökőélet katonatörténetéhez ért.

Azért ezt nem hitte volna.

Más mást nem.

Ám Körmenyi... Lajosnak tetszett, hogy mire nem vetemedtem.

Ők ketten tartottak velem – valóban mindhalálig. Nagy Gáspár és Körmedyi Lajos. Akik minden soromat értették. Valahány csavarintásomat.

Legyünk igazságosak: az írók, költők közül. Mert egyébként... Hajdú Mihály volt a harmadik, aki ismeretségünk kezdetétől valóban mindvégig... segített. Mert értett.

Hajdú még a halála után is! Mert a Lönni vagy nem lönni előszavát a villanykönyvbeli megjelenéshez a halála előtt fogalmazta. Látható örömmel.

Hogy a miénkről ne beszéljünk.

– Így könnyű! – búcsúzott Kastélyi-szöllőkbéli otthonunkból távoztában End-

rődi Szabó Ernő, miután megtapasztalta a feleségem vendégszeretetét, kedvességét, okosságát (no meg rácsudálkozott leányunk hasonlóan ragyogó szépségére).

Így valóban.

10-ből 1? 100-ból?

Igen, nagyon nagy kincshez jutottam.

Hozzátok!

Megszólatatván

Megúszni megúsztuk, mert azért több minden a velünk történetekből további könyveimben valamennyire lelepleződik. Leginkább a TISZTA BETŰben (2014-ben).

A megszólatatás-kötetnek a magam számára a legnagyobb tanulsága, hogy interjú akkor lehet érdekes, ha úgy tetszik, érvényes, akkor bír újat mondani szerzőről, műről, életéről, ha olyan valaki kérdez, aki alaposan ismeri az író és teljes munkásságát. Ilyen megszólatató – szerencsére – több is került az életünkben. Kőváry (Ernő) Péter, aki csabai újdondász- és íróként, barátként igen közel került hozzám, a legtöbb dolgomról tudott, nem egy írástól-könyvtől végigbeszéltük, gondolatainkat összemértük, így aztán – ha úgy tetszik – nem volt nehéz neki olyasmivel előállni, ami nem mellébeszélés. Tudta, mit érdemes tőlem kérdezni, mit lehet belőlem (netán) újdonságként kiszedni.

A jó kérdező olyan fontos lehet, mint a jó értelmező. Mert a bírálat, műelemzés, életműtaglalás szerzőjéhez hasonlóan engem is a dolgok újragondolására serkenthet, valami új megvilágításba kerül, eddig elkerült szempontra vetül fény...

Aztán Körmenyi Lajos, aki íróársaim közül a legjobban értette, mit követek el, azzal ő azonosult a legjobban, s míg Kőváry az életemet ismerte jobban, Körmenyi az írói pályámat... Tudott is tőlem kérdezni!

Érdekes, Körmenyi másokhoz is könnyen közel tudott kerülni. Vadidegenekkel volt képes pillanatok alatt azonosulni. Így aztán velem, több évtized barátság után, persze, hogy könnyű volt... (Már amennyire.)

Farkas Judit jogászdoktor, a kaposvári Búvópatak tehetséges főmunkatársa személyesen futólag, írásaimnak köszönhetően valamennyire ismer, ám a lap főszerkesztője, Csernák Árpád, a lapalapító író-színész nyilvánvalóan sűgött neki. Árpád pedig azóta ismer, hogy Csabán egy időben voltunk pályakezdők: ő színművészként, én hírlapíróként, s ott összebarátkoztunk. Ráadásul a felesége, Gera Katalin szobrászművész ugyanúgy újkígyósi, mint az édesanyám, s ezért annyi olyasmit tudhatott Csernák rólam, ami miatt nekem is érdemes volt komolyan végiggondolni, hogyan s mit válaszolok a kérdéseire. (Egyáltalán, milyen kérdéssel érdemes hozzám közelíteni.)

Érdekes módon Farkas Judit utóbb interjúkötettel bizonyította, hogy azon kevesek közé tartozik, akik képesek azonosulni azzal, akit kérdéseivel megtisztel – ha nem is pillanatok alatt, mert nyilván fölkészülten áll a megszólaltatandó személy elé.

Emberismeret, írásérzék, tudás... Mi nem kell a valamirevaló megszólaltatáshoz?!

Persze a többi kérdező is jó munkát végzett, de ők hárman előnyben voltak velük szemben. S azzal – hála Istennek! – éltek is.

– Mindezzel akár be is fejezheted.
Magamtól? Hogy tehetném.

Kis Pál István

Madárlétezés

Félelem nélkül néznek rám,
noha emberdalt dúdoló nekik,
félrehajtott fejük a figyelem,
csak a szárnyuk rebben,
szelíd sugallat a derű,
ahogy csendezkednek.

...

Szellőhordta pihéiket
magamba rendezem,
fülem a kínált odú,
oda fészkelődve
puhán elcsitulnak,
belecsendesülnek
... a vadászösztönre gondolok,
ha volt is bennem, kimúlt,
nem fűt a harci tűz sem,
szemembe gyilok nem ül,
csak a tőle való félelem
... nektárral s magvakkal élek,
nem mozdít iramló préda,
ez a bokor enyémnek elég,
más fészket nem dúlok
a magamét fedezve
... a borzas fiókák kirepültek,
egy jó kőhajtásra laknak,

az már nekem messze,
néha azért még erre szállnak,
hogy a párommal lássam őket
... még szeretnék repülni,
hogy a múlhatatlan vágy,
mint felhajtó remény,
vigyen a szélső fáig,
s ha lehet persze tovább,
vagy legalább vissza
... jó volna tudni mivé is legyek,
daloljak-e vagy csendesüljek,
bokrom száradva zörög,
a fák is csupaszkodnak,
kőröm egyre szűkebb,
véle az idő is fogytán,
vagy talán már nincs is

...

Félelem nélkül néznek rám
a madarak, kik köröttem ülnek.
Félrehajtott fejük a figyelem,
egy szemernyit se rebben,
s lám, szelíd sugallat a derű,
ahogy a kéklő végtelenbe
belecsendezkednek.